

Česká zemědělská univerzita v Praze

Institut vzdělávání a poradenství

Katedra profesního a personálního rozvoje

**Přechod žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ze
školy na trh práce**

Bakalářská práce

Autor: Linda Vidiečanová

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Votava, Ph.D.

2020

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Institut vzdělávání a poradenství

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Linda Vidiečanová

Specializace v pedagogice
Poradenství v odborném vzdělávání

Název práce

Přechod žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ze školy na trh práce

Název anglicky

School-work transition of students special educational needs

Cíle práce

Cílem bakalářské práce je popsat možnosti přechodu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ze středního odborného vzdělávání na trh práce.

Dílčí cíle:

Porovnání dvou učilišť s obory typu E se zaměřením na vzdělávání žáků se speciálními potřebami, především mentálně postižených. Cílem práce je popsat, jaké faktory se podílejí na úspěšném přechodu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na trh práce. Konkrétně jakou roli hraje škola, spolupráce školy se sociálními partnery, poradenský systém ÚP a budoucí zaměstnavatelé.

Dalším cílem je analyzovat přínos smluvních partnerů školy, profesní přípravy a možností uplatnění na trhu práce pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Prozkoumat vliv školy, spolupráce se smluvními partnery a ostatními organizacemi při prvním vstupu žáků na trh práce.

Metodika

Teoretická část:

Teoretická část se bude věnovat problematice vzdělávání osob se speciálními vzdělávacími potřebami a to zejména:

- definici speciálních vzdělávacích potřeb
- psychologické charakteristiky lidí se speciálními vzdělávacími potřebami
- klasifikaci mentální retardace

- legislativnímu rámci vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami
- druhům, formám a stupňům vzdělání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami
- možnostem pracovního uplatnění osob se speciálními vzdělávacími potřebami

Praktická část:

v praktické části práce budou vypracovány a následně porovnány případové studie dvou vybraných středních škol.

Bude vyhodnocen přínos praxe u smluvních partnerů na možnosti pracovního uplatnění na trhu práce.

Bude vypracována analýza dostupnosti a forem pomoci v uplatnění na trhu práce ve vybrané lokalitě pro osoby se speciálními vzdělávacími potřebami.

Doporučený rozsah práce

Dle pravidel pro psaní bakalářské práce.

Klíčová slova

mentální handicap, odborné vzdělání, trh práce

Doporučené zdroje informací

- BARTOŇOVÁ, Miroslava, Barbora BAZALOVÁ a Jarmila PIPEKOVÁ. Psychopedie: texty k distančnímu vzdělávání. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-144-7.
- KVAPILÍK, Josef, Marie ČERNÁ a Jarmila PIPEKOVÁ. Zdravý způsob života mentálně postižených: texty k distančnímu vzdělávání. Praha: Avicenum, 1990. Život a zdraví (Avicenum). ISBN 80-201-0019-9.
- PIPEKOVÁ, Jarmila, Marie ČERNÁ a Jarmila PIPEKOVÁ. Osoby s mentálním postižením ve světle současných edukativních trendů: texty k distančnímu vzdělávání. Brno: MSD, 2006. Život a zdraví (Avicenum). ISBN 80-866-3340-3.
- ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva, Marie ČERNÁ a Jarmila PIPEKOVÁ. Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče. 4., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2000. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-717-8506-7.
- VALENTA, Milan, Marie ČERNÁ a Jarmila PIPEKOVÁ. Psychopedie: [teoretické základy a metodika]. 4., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Parta, 2009. Život a zdraví (Avicenum). ISBN 978-80-7320-137-1.

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – IVP

Vedoucí práce

Mgr. Jiří Votava, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra profesního a personálního rozvoje

Elektronicky schváleno dne 27. 2. 2020

Mgr. Jiří Votava, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 28. 2. 2020

Ing. Karel Němejc, Ph.D.

Pověřený ředitel

V Praze dne 09. 03. 2020

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma:

Přechod žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ze školy na trh práce

vypracovala samostatně a citovala jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použila a které jsem rovněž uvedla na konci práce v seznamu použitých informačních zdrojů.

Jsem si vědoma, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

Jsem si vědoma, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou a že s údaji uvedenými v práci bylo nakládáno v souvislosti s GDPR.

V Praze dne 13. 3. 2020

.....

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji panu Mgr. Jiřímu Votavovi, Ph.D. za vedení bakalářské práce. Také bych chtěla poděkovat všem účastníkům výzkumu za ochotu poskytnout čas a cenné informace.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá tématem profesní přípravy a možnostmi přechodu žáků s mentálním postižením na trh práce. Další část bakalářské práce se věnuje porovnání dvou odborných učilišť s obory typu E, přínosu odborné praxe u smluvních partnerů a v neposlední řadě možnostem vyhledání pomoci v rámci uplatnění na trhu práce v regionu Chrudim a přehledem zaměstnavatelů, kteří nabízejí práci osobám se zdravotním postižením.

Klíčová slova

Mentální retardace, odborné vzdělávání, trh práce.

Abstract

The Bachelor Thesis deals with the topic of professional training and options of transition to the labor market of mentally disabled pupils. The next part of the Bachelor Thesis is dedicated to the comparison of two vocational schools with the E type specialization, the benefit of contractors' professional practice and last but not least, seeking help within getting on the labor market in the region of Chrudim and the list of employers that provide work for the people with disability.

Keywords

Mental disability, professional training, labor market.

OBSAH

ÚVOD	11
1 Cíl a metodika.....	12
TEORETICKÁ VÝCHODISKA	13
2 Žák se speciálními vzdělávacími potřebami	13
2.1 Žák se speciálními vzdělávacími potřebami	13
2.2 Podpůrná opatření	14
2.3 Integrace a inkluze	15
2.4 Podpůrná opatření – Individuální vzdělávací plán (IVP) a asistent pedagoga ...	16
3 Mentální postižení, klasifikace mentální retardace a žák s mentálním postižením .	18
3.1 Mentální postižení – mentální retardace	18
3.2 Klasifikace mentální retardace	19
3.3 Obecná charakteristika osob s mentální retardací.....	20
3.4 Etiologie mentální retardace	23
4 Současný systém vzdělávání žáků s mentální retardací	26
4.1 Vzdělávání jedinců s mentální retardací ve věku povinné školní docházky..	27
4.2 Vzdělávání v rámci profesní přípravy.....	29
5 Možnosti uplatnění osob s mentálním postižením.....	31
5.1 Zákon o zaměstnanosti.....	31
5.2 Úloha úřadu práce při zaměstnávání osob se zdravotním znevýhodněním ...	33
5.3 Formy pracovního uplatnění pro osoby s mentální retardací.....	33
6 Shrnutí.....	36
PRAKTICKÁ ČÁST	37
7 Podmínky a možnosti vzdělávání žáků s mentálním postižením	38
8 Analýza dostupnosti a forem pomoci v uplatnění na trhu práce v okrese Chrudim	46

9	Charakteristika regionu.....	49
9.1	Charakteristika dotazovaných.....	49
9.2	Realizace rozhovorů.....	50
9.3	Jednotlivé rozhovory.....	50
9.4	Zhodnocení výsledků šetření	53
9.5	Vlastní doporučení	54
	ZÁVĚR	55
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	56
	SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK	61
	Seznam příloh	62

ÚVOD

S jedinci, kteří se nějakým způsobem odlišují od většiny populace, se setkáváme během celého našeho života. Jsou přirozenou součástí společnosti. Do této skupiny patří i lidé se zdravotním postižením. V současnosti ve vyspělých zemích mají osoby s postižením právo na důstojný a plnohodnotný život. Jejich práva jsou zakotvena v mnoha mezinárodních dokumentech i legislativě jednotlivých zemí.

Politika České republiky směřuje k rozvoji vzdělávacího systému a zajištění přístupnosti kvalitního vzdělání rovnocenně pro všechny. Vzdělání podporuje tvořivost a vychází vstříc dlouhodobým potřebám společnosti a trhu práce (MŠMT, Strategie vzdělávací politiky, 2020).

Velmi důležitou součástí života každého člověka je rozhodnutí o výběru vzdělání, profesní přípravy a následného uplatnění na trhu práce. Pro osoby s postižením mohou být tato rozhodnutí vzhledem k jejich omezením ještě složitější. Neopomenutelné, ale často velmi náročné, je posouzení a braní v potaz schopností, požadavků a předpokladů, které si vyžaduje určité povolání. Dalším důležitým faktorem při volbě povolání jsou i zájmy, přání, představy a dovednosti.

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku přechodu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, konkrétně žáků s mentálním postižením a z odborného učiliště na trh práce, dále je zaměřena na vzdělávání těchto žáků, jejich profesní přípravu a možnosti podpory při hledání pracovního uplatnění.

Novela školského zákona č. 561/2004 Sb., platná od 1. září 2016 prezentuje podporu vzdělávání dětí, žáků, a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami.

Teoretická část vysvětluje jednotlivé pojmy, které úzce souvisí s daným tématem. Dále popisuje možnosti dalšího vzdělávání absolventů základních škol.

Výzkumná část se zaměřuje na porovnání dvou učilišť s učebními obory typu E se vzděláváním žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, zejména žáků s mentálním postižením. Cílem práce je zjistit faktory, které se podílejí na úspěšném přechodu mentálně postižených žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na trh práce, konkrétně jakou roli hraje škola, spolupráce školy se sociálními partnery, poradenský systém ÚP ČR, další organizace a budoucí zaměstnavatelé.

1 Cíl a metodika

Cíle: Cílem bakalářské práce je popsat možnosti přechodu žáků s mentálním postižením ze středního odborného vzdělávání na trh práce.

Dílejší cíle:

Porovnání dvou učilišť s obory typu E se zaměřením na vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami především mentálně postižených. Cílem práce je popsat, jaké faktory se podílejí na úspěšném přechodu žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na trh práce. Konkrétně jakou roli hraje škola, spolupráce školy se sociálními partnery, poradenský systém ÚP ČR a budoucí zaměstnavatelé.

Dalším cílem je analyzovat přínos smluvních partnerů školy, profesní přípravy a možností uplatnění na trhu práce pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Prozkoumat vliv školy, spolupráce se smluvními partnery a ostatními organizacemi při prvním vstupu žáků na trh práce.

Metodika:

Teoretická část se bude věnovat problematice vzdělávání osob s mentálním postižením a to zejména:

- definici speciálních vzdělávacích potřeb,
- psychologické charakteristice lidí se speciálními vzdělávacími potřebami,
- klasifikaci mentální retardace,
- legislativnímu rámci vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami,
- druhům, formám a stupňům vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami,
- možnostem pracovního uplatnění osob s mentálním postižením.

V praktické části práce budou vypracovány a následně porovnány případové studie dvou vybraných středních škol.

Bude vyhodnocen přínos praxe u smluvních partnerů pro uplatnění na trhu práce.

Bude vypracována analýza dostupnosti a forem pomoci v uplatnění na trhu práce ve vybrané lokalitě pro osoby s mentálním postižením.

TEORETICKÁ VÝCHODISKA

2 Žák se speciálními vzdělávacími potřebami

V této kapitole se zaměříme na objasnění pojmů – žák se speciálními vzdělávacími potřebami (se zdravotním postižením, se zdravotním znevýhodněním, se sociálním znevýhodněním), podpůrná opatření, integrace, inkluze, individuální vzdělávací plán a asistent pedagoga.

2.1 Žák se speciálními vzdělávacími potřebami

Novela školského zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání platná od 1. 9. 2006 vykládá pojem žák se speciálními vzdělávacími potřebami takto:

„Za žáky se speciálními vzdělávacími potřebami jsou dle § 16 školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání) považovány osoby:

- *se zdravotním postižením (tělesným, zrakovým, sluchovým, mentálním, autismem, vadami řeči, souběžným postižením více vadami, vývojovými poruchami učení nebo chování),*
- *se zdravotním znevýhodněním (zdravotním oslabením, dlouhodobým onemocněním a lehčími zdravotními poruchami vedoucími k poruchám učení a chování),*
- *se sociálním znevýhodněním (z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy, s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou a žáci v postavení azylantů a účastníků řízení o udělení azylu).“ (Nuv.cz, Jakého žáka lze považovat za žáka se svp?, 2020).*

„Kategorizace žáků s SVP vycházející z horizontálního členění na žáky se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním a sociálním znevýhodněním má ve vztahu k efektivní podpoře žáků s SVP mnohá omezení. V řadě případů nelze jednoznačně

určit, do které kategorie žáka zařadit, nebo jeho zařazení neodpovídá jeho potřebám.“ (Michalík, Felcmanová a Baslerová, 2020).

„Pojmem děti a žáci se speciálními vzdělávacími potřebami označujeme v souladu se školským zákonem vzdělávající se jedince, kteří k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění a užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebují poskytnutí podpůrných opatření.“ (Nuv.cz, Obecné informace, 2020).

2.2 Podpůrná opatření

Jako podpora pro práci pedagogů se žákem slouží podpůrná opatření jako vyrovnání podmínek průběhu vzdělávání. Hlavním úkolem je upravit podmínky tak, aby akceptovaly mírné i závažné obtíže žáka, jejichž příčinou může být nepřipravenost žáka na školu, rozdílné životní a kulturní podmínky, ze kterých žák vstupuje do vzdělávání. Významnou skupinu budou také představovat žáci, jejichž nepříznivý aktuální zdravotní stav ovlivňuje vzdělání a žáci se zdravotním znevýhodněním (Nuv.cz, Podpůrná opatření, 2020).

Podpůrná opatření jsou členěna do pěti stupňů. První stupeň vždy navrhuje škola, ostatní stupně navrhuje a spolupodílí se na nich školské poradenské zařízení. To také vydává doporučená podpůrná opatření, která se vztahují k:

- *„úpravě metod a forem vzdělávání žáka,*
- *k podpoře školním poradenským pracovištěm,*
- *úpravě obsahu vzdělávání a případně k úpravě výstupů ze vzdělávání u žáků, kde je tato úprava možná a nezbytná,*
- *organizaci vzdělávání (organizace výuky, volnočasových aktivit, prostorového uspořádání, práce s délkou vyučovací hodiny, délka přestávky, počet žáků ve třídě nebo skupině...),*
- *IVP,*
- *personální podpoře pro práci pedagoga - asistenta pedagoga, dalším pedagogickým pracovníkům, školnímu psychologovi/školnímu speciálnímu pedagogovi,*

- *podpoře pro žáka - tlumočnicka do českého znakového jazyka, přepisovateli pro neslyšící, průvodci pro orientaci v prostoru, osobnímu asistentovi nebo přítomnosti další osoby,*
- *metodické podpoře v intenzivní podobě ze strany ŠPZ po dobu 6 měsíců v případech, kdy škola vzdělává žáka, jehož vzdělávání a nastavení podpůrných opatření vyžaduje těsnou spolupráci s odborníky ŠPZ“ (MŠMT, Podpůrná opatření, 2020).*

2.3 Integrace a inkluze

Integrační tendence vzdělávání žáků se SVP jsou fenoménem posledních desetiletí. Jejich počátek zaznamenáváme nejprve v západní Evropě, později i u nás. Významným propagátorem integrace ve speciální pedagogice byl např. Ján Jesenský (1998).

V aktuálním pojetí integraci definují Valenta s Müllerem jako postoj společnosti k handicapovaným občanům, kteří se snaží vytvořit optimální podmínky pro jejich začlenění do společenského života místo odmítání a segregace. Nejedná se tedy o konkrétní opatření, ale postoj společnosti (Valenta a Müller, 2003, s. 12).

V literatuře se s pojmem integrace objevuje i termín „mainstreaming“ (zařazení do hlavního edukačního proudu) a inkluze (zahrnutí). (Valenta a Müller, 2003, s. 114).

Pipeková považuje pojem integrace za „akt zařazení postiženého dítěte do běžné třídy mateřské, základní a střední školy. Cílem je plné sociální včlenění zdravotně postižených žáků do běžných škol, ale je potřeba i nadále je chápat jako jedince se speciálními vzdělávacími potřebami. Společenská integrace je schopnost zdravotně handicapovaného jedince žít ve společnosti ‚zdravých‘ plnohodnotným životem.“ (Pipeková, 2006a, s. 12).

Pojem související s pojmem integrace je inkluze. *„Inkluze znamená vytvořit ve třídě takové prostředí, které vítá a oceňuje odlišnost. Staví všechny zainteresované před nutnost jít dál, než je zvykem, a ptá se, proč vůbec existují jevy jako vylučování lidí ze společnosti, předsudky a diskriminace. Inkluze si dává za úkol vybudovat společenství (komunity) pečující o všechny a otevřené všem, prostředí, kde už děti se speciálními*

potřebami nejsou jiné, protože každé z nich má svou cenu. Mají na to právo a je to přece jen to, co bychom chtěli pro sebe a své děti – moci se učit v neohrožujícím a otevřeném prostředí bez diskriminace a předsudků. To neznámá, že se děti se speciálními potřebami nemohou učit odděleně od svých vrstevníků tehdy, když je to vhodné nebo když je nutná intervence specialistů; např., když navštěvují sezení pracovní nebo řečové terapie.“ (Bartoňová, Bazalová a Pipeková, 2007).

2.4 Podpůrná opatření – Individuální vzdělávací plán (IVP) a asistent pedagoga

Při realizaci inkluzivního vzdělávání je možné žákovi vytvořit v souladu s legislativou v rámci podpůrných opatření IVP, taktéž asistent pedagoga sehrává v inkluzivním pedagogickém procesu důležitou roli.

Tvorba individuálního vzdělávacího plánu je v gesci školy, která vychází z doporučení školského poradenského zařízení, a to na žádost žákova zákonného zástupce či žáka, který je již zletilý. Obsahem IVP jsou údaje o struktuře druhů a stupňů podpůrných opatření, která budou poskytována v kombinaci s vytvořeným IVP, dále identifikační údaje žáka a pedagogických pracovních podílejících se na jeho vzdělávání. Dále individuální vzdělávací plán obsahuje informace o časovém a obsahovém harmonogramu vzdělávání žáka, úpravách metod, forem a hodnocení. IVP také obsahuje jméno spolupracujícího pedagogického pracovníka ŠPZ, který se podílí na spolupráci se školou při zajišťování SVP žáka (Nuv.cz, Děti, žáci a studenti, 2020).

Asistent pedagoga slouží jako podpora pedagoga, a to v rozsahu stanoveném podpůrným opatřením při realizaci a organizaci vzdělávání žáků se SVP. Asistent pedagoga se řídí pokyny jiného pedagogického pracovníka, a to především tak, aby podpořil samostatnost a aktivitu žáka u všech činností realizovaných v rámci vzdělávání ve škole, včetně poskytování školských služeb. Důležitou roli hraje především v adaptaci žáka na školní prostředí, výchovnou a vzdělávací činnost, přípravu na výuku, výuku a komunikaci s ostatními žáky, rodiči žáka a společenstvím, ze kterého žák pochází. Nedílnou součástí je také pomoc asistenta pedagoga při sebeobsluze žáka, při školních akcích a akcích pořádaných mimo školu, kde škola

realizuje vzdělávání a školské služby. Asistent při své práci bere v potaz především to, aby žáka vedl v co největší míře k samostatnosti (Za Alejí, Vzdělávání žáku se speciálně vzdělávacími potřebami, 2020).

3 Mentální postižení, klasifikace mentální retardace a žák s mentálním postižením

Jak bylo zmíněno v úvodu bakalářské práce, cílovou skupinou jsou žáci s mentálním postižením, kteří přecházejí ze středního vzdělávání na trh práce. Vzhledem ke zkoumané cílové skupině se záměrně věnujeme problematice mentálního postižení a jeho klasifikaci.

3.1 Mentální postižení – mentální retardace

V odborné literatuře se k označení mentálního postižení užívaly termíny či terminologická označení jako např. mentální zaostalost, duševně úchylní, rozumová vada, slabomyslnost, duševní vada, oligofrenie a další. V současné době se používají nejčastěji termíny jako mentální postižení, mentální retardace nebo intelektové postižení.

„Širší pojem než mentální retardace je mentální postižení, které vymezuje Terminologický a výkladový slovník Speciálna pedagogika (Vašek a kol., 1994) jako střešní pojem používaný v pedagogické dokumentaci, který orientačně označuje všechny jedince s IQ pod 85.“ (Valenta a Müller, 2003, s. 13).

Souhrn příznaků (syndrom) je však nejčteněji označován jako mentální retardace.

Mentální retardace

„Mentální retardace (latinsky „mens“ – mysl, duše; „retardace“ – opozdit, zpomalit) je pojem vztahující se k podprůměrnému obecně intelektuálnímu fungování osoby, které se stává zřejmým v průběhu vývoje a je spojeno s poruchami adaptačního chování. Poruchy adaptace jsou zřejmé z pomalého tempa dospívání, ze snížené schopnosti učit se a z nedostatečné sociální přizpůsobivosti.“ (Černá, 2015, s. 12–13).

Mentální retardace je shrnující označení vrozené poruchy rozumových schopností. Postižení je vymezeno jako neschopnost dosáhnou přiměřeného stupně intelektového vývoje (méně než 70 % normy, jež je v dané společnosti běžná) (Vágnerová, 1999, s. 146).

„Za mentálně retardované (postižené) se považují takoví jedinci (děti, mládež i dospělí), u nichž dochází k zaostávání vývoje rozumových schopností, k odlišnému vývoji některých psychických vlastností a k poruchám v adaptačním chování.“ (Švarcová, 2003, s. 24).

„Znakem mentálního postižení je trvalost porušení poznávací činnosti. Mentálním postižením nebo mentální retardací nazýváme trvalé snížení rozumových schopností, které vzniklo v důsledku organického poškození mozku.“ (Švarcová, 2003, s. 25).

Poslední verze ICDH-10 uvádí, že mentální retardace je definována jako stav, jehož charakteristickým rysem je především snížení schopností, což se projevuje během vývoje a jedná se především o schopnosti poznávací, komunikační, motorické a sociální, které vytvářejí celkovou úroveň inteligence. Mentální retardaci mohou, ale zároveň nemusí provázet jiné tělesné či psychické obtíže. (Slowík, 2007, s. 110).

3.2 Klasifikace mentální retardace

Stupeň mentální retardace je určen na základě posouzení struktury inteligence a posouzení schopnosti adaptability (adaptačního chování), orientačně taktéž inteligenčním kvocientem a mírou zvládnání obvyklých sociálně-kulturních nároků na jednotlivce, a to takto:

- F70 Lehká mentální retardace (*mild mental retardation*) – IQ 50–69, dříve debilita.
- F71 Středně těžká mentální retardace, též střední mentální retardace (*moderate mental retardation*) – IQ 35–49, dříve imbecilita.
- F72 Těžká mentální retardace (*severe mental retardation*) IQ 20–35, dříve idioimbecilita, prostá idiocie.
- F73 Hluboká mentální retardace (*profound mental retardation*) – do 19 IQ, dříve idiocie, vegetativní idiocie.
- F78 Jiná mentální retardace.
- F79 Nespecifikovaná mentální retardace (Valenta a Müller, 2003).

Kromě stupně mentálního postižení MKN-10 rozlišujeme v kódu i postižené chování u těchto klientů (afekty vzteku, sebepoškozování, ...), a to přidáním další číslice za tečku s číslicí vyjadřující stupeň postižení:

- 0 – žádné či minimálně postižené chování (např. F71.0 – středně těžká mentální retardace bez poruch chování, diagnóza typického klienta s Downovým syndromem).
- 1 – výrazně postižené chování vyžadující intervenci.
- 8 – jiná postižení chování.
- 9 – bez zmínky o postižení chování (Valenta, Michálek a Lečbých, 2020, s. 31).

Pro potřeby této práce použiji klasifikaci mentální retardace pouze podle hloubky postižení.

3.3 Obecná charakteristika osob s mentální retardací

„Pro mentálně retardované je charakteristické pomalé vytváření spojů, nepřesné vybavování, rychlé zapominání. Děti této kategorie také špatně chápou a nepamatují si abstraktní slovní výklad.“ (Kvapilík a Černá, 1990, s. 42).

Osoby s mentální retardací se vyznačují celou řadou odlišností. Celkové poškození neuropsychického vývoje těchto osob s sebou přináší řadu zvláštností v jednotlivých stránkách jejich osobnosti (Bartoňová, Bazalová a Pipeková, 2007).

Vývoj psychiky (zrání a učení) byl zjištěn i u nejtěžších stupňů mentální retardace. Potřeba poznávat svět, jako jedna ze základních funkcí lidské psychiky, která je u nepostižených dětí podněcující silou celého jejich psychického vývoje, je u dětí s mentální retardací oslabena.

Odlišnosti psychických procesů, zejména v oblasti vnímání, myšlení, řeči, paměti a pozornosti, jsou modifikovány s ohledem k hloubce, charakteru, nerovnoměrnosti postižení, sociálnímu prostředí, ve kterém osoba s mentálním postižením žije, i vzhledem k jeho aktuálnímu celkovému stavu (Švarcová, 2000).

Počítky a vjemy se u dětí s mentální retardací vytvářejí pomalu a s mnoha odlišnostmi a nedostatky. Omezené a opožděné vnímání má velký vliv na další průběh

psychického vývoje jedince. Vnímání u těchto dětí mívá omezený rozsah a vyskytuje se u něho výrazná nediferencovanost (Černá a Kvapilík, 1990).

V následujících odstavcích se budeme věnovat charakteristikám jednotlivých stupňů.

Osoba s lehkou mentální retardací

Osoby lehce mentálně retardované většinou užívají řeč účelně v každodenním životě. Mají schopnost udržovat konverzaci a podrobit se klinickému rozhovoru i přes fakt, že si mluvu osvojují opožděně.

I přes skutečnost, že jejich vývoj je o poznání pomalejší, jsou téměř všichni plně soběstační a v osobní péči nezávislí (Krejčířová, 2002).

Nesnáze ve škole se projevují především při teoretické výuce. Četně se objevují specifické problémy se psaním a čtením. Z pohledu výchovy jim velice prospívá, je-li zaměřena na kompenzování jejich nedostatků a rozvoj dovedností.

Osoby lehce mentálně retardované jsou většinou schopny plnohodnotně vykonávat praktické práce, včetně práce málo kvalifikované či nekvalifikované manuální práce (Švarcová, 2006).

V sociokulturní souvislosti nemusí lehký stupeň mentální retardace působit velké problémy tam, kde nejsou vyžadovány velké požadavky na teoretické znalosti. Pokud je však postižený nedostatečně vyzrálý sociálně a emočně, důsledky jeho retardace jsou patrné. Problematické je u něho přizpůsobení se kulturním tradicím, normám, obtížně zvládá požadavky manželství či výchovy dětí. Problematické pro něj je samostatně řešit obtíže vycházející z nezávislého života, s hledáním a udržením pracovního vztahu či svého finančního zajištění, zajištění odpovídajícího bydlení a zdravotní péče (Švarcová, 2006, s. 28).

Osoba se středně těžkou mentální retardací

Přemýšlení jedinců se středně těžkou mentální retardací je srovnatelné s dětmi předškolního věku, které ne vždy akceptují pravidla logiky (Vágnerová, 2004, s. 302).

U této skupiny je rozvoj myšlení a řeči výrazně opožděn, což přetrvává do dospělosti. Typická je velmi jednoduchá řeč, obsahově chudý slovník, tvorba jednoduchých vět a slovních spojení, neschopnost jemných úkonů. Zpomalen je také vývoj jemné

a hrubé motoriky. Osoby se středně těžkou retardací jsou emocionálně labilní a vyskytují se u nich časté afektivní reakce. Většinou nejsou schopni řešit úspěšně a samostatně náročnější situace, není však vyloučeno, že někteří jedinci dokážou do jisté míry dosáhnout nezávislosti a soběstačnosti. Vzdělávání je realizováno dle odpovídajícího vzdělávacího programu. Pokud jsou dodrženy stanovené podmínky, je možná integrace do běžné základní školy, v opačném případě je vzdělávání realizováno v základní škole speciální (Pipeková, 2006a).

Osoba s těžkou mentální retardací

Osoby s těžkou mentální retardací mají uvažování na úrovni batolete a chápou jen základní vztahy a souvislosti (Vágnerová, 2004, s. 302).

U těžké mentální retardace můžeme nalézt jisté podobnosti se středně těžkou mentální retardací. Úroveň schopností je však výraznější než u středně těžké mentální retardace. Rozpoznatelná je především u řeči, kde jsou jedinci schopni si osvojit maximálně omezené množství slovních výrazů, špatně artikulují, používají výrazy nepřesně, generalizovaně a někdy nejsou schopni řeči vůbec. Osoby s těžkou mentální retardací jsou velmi často postiženy poruchami motoriky nebo jinými přidružujícími se vadami, ty pak značí přítomnost klinicky signifikantního poškození či vadného vývoje ústředního nervového systému. Brzká, odborná, soustavná a dlouhodobá péče může přispět ke zlepšení života v oblasti komunikace, intelektových a pohybových schopností. I přesto jsou však ve většině případů schopni zvládat pouze základní sebeobsluhu a plnění několika pokynů (Švarcová, 2000).

Osoba s hlubokou mentální retardací

„IQ dosahuje nejvýše 20 (což odpovídá u dospělých mentálním věku pod 3 roky).“
(Bartoňová, Bazalová a Pipeková, 2007, s. 32).

V této skupině je většina jedinců imobilní či značně pohybově omezená. Omezená je také jejich schopnost porozumět. Značně omezená je schopnost chápání a používání řeči. V lepším případě jsou jedinci schopni vyhovět základním instrukcím a požadavkům, nebo je vykonat. Často se v této skupině vyskytuje inkontinence a péče o vlastní základní potřeby je téměř vyloučena a je nezbytný stálý dohled. Výchovné

působení je možné kompetentní osobou dlouhodobě, pak se dá dosáhnout velmi omezených výsledků (Vágnerová, 2004).

„Ve většině případů lze určit organickou etiologii. Běžné jsou těžké neurologické nebo jiné tělesné nedostatky postihující hybnost, epilepsie a poškození zraku a sluchu. Obzvláště časté, a to především u mobilních pacientů, jsou nejtěžší formy pervazivních vývojových poruch, zvláště atypický autismus.“ (Švarcová, 2000, s. 30).

3.4 Etiologie mentální retardace

Příčiny mentální retardace jsou rozdělovány dle různých kritérií, hovoří se o příčinách endogenních (vnitřních), exogenních (vnějších) a o mentální retardaci vrozené či získané. Dále o vlivech působících v prenatalním, perinatálním a postnatálním období (Valenta a Müller, 2003).

Prenatální příčiny mentální retardace

Prenatální období je ovlivněno působením mnoha vlivů, mezi něž patří především ty, které způsobují „familiární“ mentální postižení, a to vlivy dědičné – hereditární (pro lepší přehled jsou tyto činitele řazeny do prenatalních determinant). Mezi vlivy patří nejen nemoci zděděné po předcích, které vedou postupem času k mentální retardaci, ale také zděděné nedostatečné vlohy k určité činnosti. Jedná se o činitele, kteří zastupují spodní část Gaussovy distribuční křivky inteligence v populaci (Zvolský, 1996).

Rozumové předpoklady pro nenarozené dítě nejsou matematickým průměrem intelektu biologických rodičů, neboť v tomto ohledu má vliv tendence tzv. regrese ke středu (tj. k populačnímu průměru), kdy vysoce inteligentní rodiče mají statisticky dítě s nižší inteligencí, než mají oni sami, ovšem rodiče s inteligencí pod normou mají statisticky dítě s inteligencí vyšší (Valenta, 2009, s. 58).

Genetické příčiny jsou obecně převažujícím faktorem.

K mutaci genů dochází vlivem mutagenních vlivů, z nichž některé známe a některé ne. Mezi známé vlivy řadíme vlivy chemické, ozáření a dlouhodobý nedostatek potravy či hladovění. Dochází k mutaci genů, aberaci chromozomů či změnám v jejich počtu. Fenyktonurie, galaktosemie, homocystinurie spadají jako i další do skupiny

dědičných metabolických onemocnění. Nejčetnější skupinu příčin mentální retardace tvoří syndromy způsobené změnou počtu chromozomů, zvláště pak tzv. trizomie, jejíž nejznámějším a nejrozšířenějším zástupcem je Downův syndrom (příčina 23 % mentálních retardací) (Valenta, 2009).

Další početně rozšířenou příčinou jsou změny v počtu pohlavních chromozomů, např. trizomie v případě Klinefelterova syndromu. Onemocnění matky v těhotenství a environmentální faktory také řadíme mezi prenatální vlivy. Pro zdraví dítěte také platí, že čím dříve v těhotenství dojde k patologii, tím to má fatálnější následky. Do této skupiny onemocnění řadíme kongenitální syfilis, zarděnky, otravu olovem, alkoholismus matky v těhotenství, přímou intoxikace plodu, toxoplazmózu, ozáření a nedostatečnou výživu v těhotenství. Vliv může mít také nedostatečné množství plodové vody – oligohydromnion nebo vrozené vady lebky a mozku (mikrocefalie, hydrocefalie).

Setkáváme se také s názorem, že nechtěné těhotenství, potažmo nechtěné dítě, může po porodu mít určitý stupeň mentální retardace (Švarcová, 2000).

Perinatální příčiny mentální retardace

Organické poškození mozku (perinatální encefalopatie) bývá prezentováno jako původ obtíží, které se označovaly jako lehká mozková dysfunkce a které asi v 5 až 10 % případů zapříčiňují i mentální postižení (Zvolský, 1996).

Poškození mozku při porodu, způsobené mechanicky, hypoxie či asfyxie, hyperbilirubinemie, předčasný porod a nízká porodní váha jsou také řazeny k perinatálním faktorům. Stáří rodičky může také ovlivnit vznik mentálního postižení, kdy u rodiček nad 35 let věku výrazně narůstá pravděpodobnost vzniku poruchy, a to především Downova syndromu.

K vyvráceným mýtům již v současné době patří protahovaný porod a je prokázáno, že pokud nedojde k mechanickému poškození mozku či hypoxii, délka porodu neovlivňuje vznik mentální retardace (Valenta, 2009).

Postnatální příčiny mentální retardace

Sociokulturní deprivaci trpí nejčastěji děti rodičů s nižší intelektovou kapacitou, tím tedy dochází ke shromáždění patologických faktorů zapříčiňujících především lehkou

mentální retardaci. V psychopedii známe oblast sekundární a terciální prevence, která snižuje působnost těchto faktorů (Valenta, 2009, s. 60).

Mentální retardaci může po narození zapříčinit mnoho vlivů. Mezi tyto vlivy řadíme onemocnění způsobená mikroorganismy, např.: klíšťovou encefalitidu, meningitidu a meningoencefalitidu, které vedou k zánětu mozku. Dále to mohou být mechanické vlivy jako trauma, mozkové léze při nádorovém onemocnění či intracerebrální krvácení. V pozdějším věku pak nemoci, které vedou k deterioracím inteligence typu alkoholové demence, epileptické demence, schizofrenie, Parkinsonovy a Alzheimerovy choroby a dalším. Není vyloučené, že při některých otravách, např. barbituráty, dojde k tzv. reverzibilní demenci, kdy se časem stav upraví na normu (Valenta, 2009).

Sociokulturní, citová a sensorická deprivace může také zapříčinit snížení intelektových schopností, především pokud dítě vyrůstá v nepodnětném prostředí, či péči ústavní nebo ochranné a také v prostředí odcizeném a nepřátelském. Vlivu prostředí v takových případech můžeme přičítat pokles IQ až o dvacet bodů. Při včasné uspokojení těchto potřeb se může intelektová ztráta upravit (Valenta, 2009).

4 Současný systém vzdělávání žáků s mentální retardací

V kapitole vysvětlíme současný systém vzdělávání osob s mentální retardací.

Vláda České republiky schválila hlavní cíle vzdělávací politiky v roce 1999. Vznikl dokument nazvaný Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (Bílá kniha) Jeho finální podoba byla schválena v únoru 2001 (Pipeková, 2006b).

„Česká Bílá kniha je pojata jako systémový projekt formulující myšlenková východiska, obecné záměry a rozvojové programy, které mají být směrodatné pro vývoj vzdělávací soustavy ve střednědobém horizontu.“ (Vališová, Kasíková a Bureš, 2001).

Bílá kniha z roku 2001 nebyla oficiálně ukončena, ale již uplynulo období předpokládané jejími tvůrci pro naplňování deklarovaných cílů. Doposud nebyla nahrazena jiným dokumentem podobného významu, rozsahu a záběru. Vznikl však dokument Strategie vzdělávání 2020.

Strategie vzdělávání 2020 je klíčovým dokumentem, který se zaměřuje na tři zásadní priority. První prioritou je snižování nerovnosti ve vzdělávání. Druhou prioritou je podpora kvalitní výuky učitele, s čímž souvisí dopracování a zavedení kariérního systému a zkvalitnění vzdělávání pedagogů na vysokých školách. Poslední prioritou je odpovědné a efektivní řízení vzdělávacího systému (MŠMT, Strategie vzdělávací politiky, 2020).

Dne 1. ledna 2005 nabyl účinnosti zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). Jedná se o legislativní zakotvení změn vedoucích k rovnému přístupu ke vzdělání všech osob bez rozdílu a bez ohledu na stupeň jejich zdravotního postižení nebo sociálního znevýhodnění (Pipeková, 2006).

Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami upravuje vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

Pro potřeby bakalářské práce se zaměříme pouze na povinnou školní docházku a vzdělávání v rámci profesní přípravy.

4.1 Vzdelávání jedinců s mentální retardací ve věku povinné školní docházky

U osob s mentálním postižením probíhá kognitivní proces výrazně pomaleji než u ostatní populace. Je tedy stále větší potřeba jejich soustavného rozvíjení, permanentního opakování a prohlubování znalostí a dovedností a vedení k souhrnnému poznávání okolní skutečnosti (Švarcová, 2000, s. 55).

Žáci s mentálním postižením mohou navštěvovat tyto školy (školský zákon č. 561/2004 Sb., vyhláška MŠMT č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, vyhláška MŠMT č. 73/2005 Sb.):

- základní škola,
- základní škola praktická,
- základní škola speciální,
- třída pro žáky se zdravotním postižením při základní škole.

Žáci s mentální retardací ve věku povinné školní docházky se vzdělávají:

- formou individuální integrace (vzdělávání žáka v běžné základní škole nebo ve speciální škole určené pro žáky s jiným druhem zdravotního postižení);
- formou skupinové integrace (vzdělávání žáka ve třídě, oddělení nebo studijní skupině zřízené pro žáky se zdravotním postižením v běžné škole nebo ve speciální škole určené pro žáky s jiným druhem zdravotního postižení);
- ve škole samostatně zřízené pro žáky se zdravotním postižením (speciální škole), to znamená v základní škole praktické (dříve zvláštní škole) nebo v základní škole speciální (dříve pomocné škole);
- kombinací uvedených forem (Švarcová, 2006).

Pokud má dítě obtíže s prospěchem v běžném školském systému, mělo by mít zcela bezesporu možnost přístupu do institucí, ve kterých bude vyhověno jeho potřebám. I přes fakt, že dítě není schopno navštěvovat školu, by mělo dosáhnout maximálního možného stupně vzdělání. V těchto případech by dítě měl doma navštěvovat učitel (Švarcová, 2000).

„Ředitel školy může převést žáka do vzdělávacího programu základního vzdělávání pro žáky se zdravotním postižením nebo do vzdělávacího programu základní školy speciální na základě písemného doporučení školského poradenského zařízení pouze s předchozím písemným souhlasem zákonného zástupce žáka. Ředitel školy je povinen informovat zákonného zástupce žáka o rozdílech ve vzdělávacích programech a o organizačních změnách, které ve spojení s převodem do jiného vzdělávacího programu mohou nastat.“ (§ 49 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb., školský zákon).

Základní škola praktická

Základní praktickou školu navštěvují převážně jedinci s lehkým mentálním postižením. Tito žáci nejsou schopni ani s velkou péčí zvládnout učivo základní školy, a proto jsou do základní školy praktické zařazováni. Základní školu praktickou považujeme ve školském systému za školu nenahraditelnou. U žáků navštěvujících základní školu praktickou se čteně přidružují i další omezení, např. ADHD (porucha pozornosti spojená s hyperaktivitou), poruchy chování, problémy s úrovní citových a sociálních vztahů a návyků. U těchto žáků je důležité zohlednit osobnost dítěte (specifické poruchy učení, stupeň mentálního postižení, temperament a psychické zvláštnosti) a jeho sociální zázemí. Rozmanité formy práce slouží k získání aktivního zájmu žáků o učení a vytváří motivující prostředí. Pro zařazení dítěte musí být odborným posudkem a vždy se souhlasem zákonných zástupců potvrzeno mentální postižení či jiné závažné důvody (Vítková, 2007).

Základní škola speciální

Pro žáky, kteří nevládají učivo základní školy praktické, je určena základní škola speciální. Žáci jsou vedeni především k osvojení praktických zkušeností, které jim usnadní orientaci v jejich dalším životě a ve společnosti. I u tohoto typu škol se projevují změny plynoucí z novely školského zákona, RVP vstupuje oproti základním školám v platnost s dvouletým zpožděním, tudíž se od 1. 9. 2010 bude vyučovat podle Vzdělávacího programu pomocné školy a přípravného stupně pomocné školy a Rámcového vzdělávacího programu pro obor vzdělání základní škola speciální, podle něhož začne výuka 1. 9. 2010 v 1. a 6., respektive 7. ročníku.

Mezi základní školou speciální a běžnou základní školou je rozdíl především v organizačních formách vzdělávání a obsahovém zaměření výuky. Učivo, které si má

žák na základní škole speciální osvojit, je omezeno na základní dovednosti v jednotlivých oblastech a oborech vzdělávání, prakticky zaměřených činnostech a pracovních dovednostech (Vítková, 2007).

„Prostředí, ve kterém se žáci vzdělávají, by mělo být klidné, nestresující, poskytující pocit bezpečí a umožňující koncentraci na práci. Obsahy jednotlivých činností vedou k rozvoji rozumových schopností a osvojování přiměřených poznatků žáků s mentálním postižením. Pedagogové se zaměřují na osvojení sebeobsluhy, dovedností používat předměty denní potřeby v kontextu sociálních dovedností. Vše s respektováním individuálních zvláštností žáků.“ (Bartoňová, Bazalová a Pipeková, 2007).

Žáci základní školy speciální z důvodu stupně mentální retardace a objektivních možností nezískávají po ukončení povinné školní docházky základní vzdělání, ale po úspěšném dokončení 9., popřípadě 10. ročníku získávají základy vzdělání (RVP ZŠS, 2008).

4.2 Vzdělávání v rámci profesní přípravy

Po absolvování základní školy praktické či základní školy speciální by se měla u žáků při dalším výběru vzdělávání zohledňovat jejich potřeba seberealizace v pracovních činnostech v rámci jejich možností, zájmů a schopností. V rámci usnadnění integrace do běžného života by měli také získat uspokojení a osobní sebevědomí vycházející z pocitu užitečnosti pro ostatní. Tento fakt by se měl pozitivně promítnout do kvality jejich osobního života.

Po absolvování základní školy praktické mohou žáci pokračovat v profesní přípravě na libovolné praktické škole, odborném učilišti či střední škole. Absolventi základní školy speciální mohou pokračovat ve studiu na praktické škole (Pipeková, 2006).

Odborná učiliště (OU)

Po absolvování povinné školní docházky na základních školách praktických si absolventi mohou vybrat obor profesní přípravy na odborných učilištích dle jejich zájmů a schopností. Absolventi po ukončení tříletého učebního oboru získají výuční list, čímž získají kvalifikaci pro výkon daného povolání.

Přínos odborných učilišť spočívá především v tom, že žáci jsou připravováni na výkon konkrétního povolání a získání a naučení se dovedností spojených s konkrétním povoláním (Švarcová, 1996, s. 80).

Praktické školy

Do praktické školy mohou nastoupit absolventi základní školy praktické, kteří nemohou absolvovat studium na odborném učilišti. Přijímání jsou přednostně žáci, kteří ukončili 9. stupeň základní školy, ale jsou přijímáni i žáci, kteří dokončili povinnou školní docházku v nižším než 9. ročníku základní školy speciální či praktické (Švarcová, 1996, s. 80).

Dvouletá praktická škola poskytuje žákům základní dovednosti a vědomosti potřebné pro běžný život. Absolvováním praktické školy dostávají žáci průpravu v obecném běhu rodiny, přípravě jídel a ručních pracích. Tato průprava je naučí dovednosti, které se jejich vrstevníci osvojují ve funkčních rodinách. Tento druh vzdělání má přínos hlavně pro žáky pocházející z nepodnětného sociokulturního prostředí.

Jednoletá praktická škola je určena pro žáky ze základních škol praktických. Dříve nebyla pro tyto žáky možnost dalšího vzdělávání, tudíž byli většinou odkázáni na své rodiny, které jim poskytovaly stálou péči, nebo byli umísťováni do ústavů sociální péče a neměli možnost se zapojit do společenského života (Švarcová, 1996).

5 Možnosti uplatnění osob s mentálním postižením

V této kapitole se zaměříme na možnosti a formy pracovního uplatnění pro osoby s mentální retardací. Přejít ze vzdělávací instituce do zaměstnání znamená pro jedince s mentálním postižením kritické období, což konstatuje Černá a dodává, že neúspěšné zapojení do pracovního procesu znehodnocuje doposud dosažené školní výsledky. U absolventa dochází ke ztrátě návyků a motivace z období školní docházky. Může také nabýt přesvědčení, že péče o něho je povinností státu (Černá, 2015, s. 180).

Mareš (1998, s. 45) poukazuje na další úskalí, které spočívá v tak malé šanci na nalezení zaměstnání, že je pro ně lepší práci nehledat vůbec a tím se vyhnout stresu. Tím se sice jejich šance být zaměstnaní téměř rovná nule, ale zároveň si tím uchovávají vnitřní psychickou rovnováhu a stabilitu (Mareš, 2001).

Krejčířová vychází z předpokladu, že vztah mezi zaměstnancem a zaměstnavatelem upravuje zákoník práce a v případě zaměstnávání osoby se zdravotním postižením jsou zaměstnavatelům i zaměstnancům upraveny podmínky, které musí obě strany s ohledem na pracovněprávní vztah dodržovat (Krejčířová, 2005). Tomuto tématu věnujeme další kapitolu.

5.1 Zákon o zaměstnanosti

Zaměstnáváním osob s mentální retardací se zabývá zákon o zaměstnanosti č. 435/2006 Sb., který upravuje vztah a závazky státu a zaměstnavatele. Upravuje poskytovanou zvýšenou ochranu na trhu práce pro osoby se zdravotním postižením. Předepisuje zaměstnavatelům povinnosti při poskytování pracovních příležitostí osobám se zdravotním postižením. Stanovuje sankce vůči zaměstnavatelům při nedodržení podmínek a definuje pravidla alternativních způsobů plnění podmínek pro zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Také definuje kritéria, podle kterých je osoba zařazena do skupiny osob se zdravotním postižením (Krejčířová, 2005).

Dle zákona o zaměstnanosti jsou osoby se zdravotním handicapem rozděleny do tří skupin. Jedná se o skupiny osob:

- s těžkým zdravotním postižením, které mají přiznanou plnou invaliditu,
- částečně invalidní,
- zdravotně znevýhodněné.

Toto rozdělení provádí Česká správa sociálního zabezpečení buď svým rozhodnutím, nebo prostřednictvím potvrzení krajské správy sociálního zabezpečení. Občan je za plně invalidního uznán tehdy, je-li jeho zdravotní stav dlouhodobě nepříznivý, v důsledku čehož klesá jeho schopnost vykonávat soustavnou výdělečnou činnost nejméně o 66 %, nebo pokud k vykonávání činnosti v důsledku svého zdravotního stavu potřebuje mimořádné podmínky.

Pro posuzování poklesu přesčasnosti se vychází z doložených výsledků funkčních vyšetření a z jeho schopnosti vykonávat práce odpovídající zachovaným tělesným, smyslovým a duševním schopnostem. Částečně invalidní osobou je uznán ten, kterému poklesla schopnost soustavné výdělečné činnosti o 33 % a jehož dlouhodobý zdravotní stav ztěžuje obecné životní podmínky. Základní a procentní výměry plného a částečného invalidního důchodu jsou uvedeny v zákoně o důchodovém pojištění č. 155/1995 Sb. Zdravotně znevýhodněná osoba je dle zákona č. 435/2004 Sb. ta, která má takovou funkční poruchu zdravotního stavu, při které má zachovanou schopnost vykonávat soustavnou výdělečnou činnost, ale jsou významně omezeny její možnosti pracovního začlenění či vykonávání dosavadního uplatnění nebo dosavadní kvalifikace (Pipeková, 2006).

Mimo jiného zákoník práce řeší otázky platového ohodnocení, odměn, pracovní doby a prací přesčas, pohotovostních příplatků a používání průměrného výdělku pro pracovněprávní účely. Podle zákoníku práce jsou zaměstnanci se zdravotním postižením řazeni do skupiny zaměstnanců jako osoby bez postižení, a proto se v § 16 uvádí, že je zakázána jakákoliv diskriminace (Opařilová a Procházková, 2011).

5.2 Úloha úřadu práce při zaměstnávání osob se zdravotním znevýhodněním

Při zaměstnávání osob se zdravotním postižením hrají svou úlohu i úřady práce. Ty podle zákona o zaměstnanosti uplatňují kompetence, které konkretizuje Pipeková.

Jedná se o tyto konkrétní kompetence:

- o poskytování zaměstnavatelům zaměstnávajícím více než 50 % zaměstnanců se zdravotním postižením příspěvek,
- o ukládání zaměstnavatelům povinnost obsazovat volná pracovní místa vymezená pro občany se zdravotním postižením pouze těmito občany,
- o poskytování poradenských, informačních a dalších služeb o volbě povolání,
- zabezpečují přípravu pro pracovní uplatnění a po jejím absolvování vhodné pracovní uplatnění občanům se zdravotním postižením,
- vyžadují od zaměstnavatelů seznamy pracovních míst vhodných pro tyto občany,
- zabezpečují pracovní rehabilitaci,
- vedou evidenci uchazečů o zaměstnání se zdravotním postižením (identifikační údaje, omezení v možnostech pracovního uplatnění, o pracovní rehabilitaci atd.),
- zřizují a spravují výcviková střediska pro občany se zdravotním postižením (Pipeková, 2006, s. 297).

5.3 Formy pracovního uplatnění pro osoby s mentální retardací

Uplatnění osob s mentálním postižením na pracovním trhu ovlivňuje dle Friedmanna jejich životní situaci z několika hledisek. Nejde jen o ekonomickou situaci, sociální status, ale také o vlastní seberealizaci. Práce je řazena k základním potřebám jedince, je charakteristickým atributem dospělosti každého člověka bez ohledu na to, jestli se jedná o člověka zdravého nebo se zdravotním postižením (Friedmann 2012, s. 167).

Formy pracovního uplatnění osob s mentálním postižením popíšeme v následujících odstavcích.

Pracovní rehabilitace

Pracovní rehabilitace je dle § 69 zákona č. 435/2004 Sb. soustavná činnost zaměřená na získání a udržení vhodného zaměstnání osoby se zdravotním postižením. Zahrnuje poradenskou činnost pro volbu povolání, volbu zaměstnání, teoretickou a praktickou přípravu pro zaměstnání, zprostředkování, udržení a změnu zaměstnání a vytváření vhodných podmínek pro výkon zaměstnání (Mpsv.cz, nedat.).

Chráněné pracovní místo

Chráněné pracovní místo je dle § 75 zákona č. 435/2004 Sb. pracovní místo vytvořené zaměstnavatel pro osobu se zdravotním postižením na základě písemné dohody s úřadem práce, které musí být provozováno nejméně po dobu 2 let ode dne sjednaného v dohodě (Mpsv.cz, nedat.).

Chráněná pracovní dílna

Chráněná pracovní dílna je dle § 75 zákona č. 435/2004 Sb. pracoviště zaměstnavatele, vymezené na základě dohody s úřadem práce a přizpůsobené pro zaměstnávání osob se zdravotním postižením, kde je zaměstnáno nejméně 60 % těchto zaměstnanců v průměrném ročním přepočtu.

Zaměstnavatel může při zaměstnávání osob se zdravotním postižením využívat podpory formou příspěvku na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením.

Příspěvek na podporu zaměstnávání osob se zdravotním postižením dle § 78 zákona č. 435/2004 Sb.) náleží zaměstnavateli zaměstnávajícímu více než 50 % osob se zdravotním postižením z celkového počtu zaměstnanců.

Dále mají zaměstnavatelé povinnost dodržovat povinný podíl zaměstnávání osob se zdravotním postižením. Povinný podíl zaměstnávání osob se zdravotním postižením dle § 81 zákona č. 435/2004 je stanoven podle tohoto zákona zaměstnavatelům s více než 25 zaměstnanci. Povinný podíl činí 4 % osob se zdravotním postižením z celkového počtu zaměstnanců. Tato povinnost se plní zaměstnáváním osob se zdravotním postižením, odebíráním výrobků nebo služeb od zaměstnavatelů zaměstnávajících více než 50 % zaměstnanců, kteří jsou osobami se zdravotním

postižením, nebo zadáváním zakázek těmto zaměstnavatelům. Další možností je odvod finančních prostředků do státního rozpočtu nebo vzájemná kombinace výše uvedených možností (Mpsv.cz, nedat.).

6 Shrnutí

V předešlých kapitolách jsme se seznámili s pojmy, které jsou spojeny s osobami se zdravotním postižením. Dále je v teoretické části popsán systém a možnosti vzdělávání osob s mentálním postižením a následně jejich možnosti a formy uplatnění na trhu práce.

Kapitoly teoretické části bakalářské práce jsou základem a nezbytným východiskem pro zpracování praktické části práce. Pro to, abychom pochopili problematiku v celé její komplexnosti, jsme si museli odpovědět na otázky: Kdo je žák se speciálními vzdělávacími potřebami? Jaké jsou současné možnosti vzdělávání osob se speciálními vzdělávacími potřebami? Jaké mají osoby se zdravotním postižením možnosti v uplatnění na trhu práce? Jak se k podporovanému zaměstnávání staví legislativa?

Odpovědi na tyto otázky nám vytvořily ucelený obraz toho, co všechno osoby se zdravotním postižením musejí podstoupit a jaké jsou jejich možnosti a vyhlídky do budoucnosti.

PRAKTICKÁ ČÁST

Cílem praktické části bakalářské práce je vypracování a porovnání případových studií dvou odborných učilišť s obory typu E. Dílčím cílem výzkumného šetření je analýza a vyhodnocení praxe u smluvních partnerů s ohledem na přípravu k uplatnění na trhu práce.

Následné šetření analyzuje dostupnost a formy pomoci pro osoby se speciálními vzdělávacími potřebami v uplatnění na trhu práce v okrese Chrudim.

K šetření ve výzkumné části bakalářské práce byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu.

Ke zpracování bakalářské práce bylo použito těchto technik: analýzy odborné literatury, obsahové analýzy, konzultací, standardizovaných a polostrukturovaných rozhovorů s odborníky v oboru – pedagogickými pracovníky, pracovníky Úřadu práce Chrudim, pracovníky nestátních neziskových organizací a pracovníky pedagogicko-psychologické poradny.

7 Podmínky a možnosti vzdělávání žáků s mentálním postižením

První část výzkumného šetření je zaměřena na analýzu a srovnání dvou odborných učilišť s obory typu E. Zaměřuje se na dvě konkrétní učiliště, která zajišťují profesní přípravu žáků s mentálním postižením.

Tabulka č. 1: Vybraná odborná učiliště

Název školy	
Střední škola profesní přípravy	Odborné učiliště Chroustovice
Adresa školy	
530 03 Hradec Králové, 17. Listopadu	538 63 Chroustovice, Zámek 1
Zřizovatel	
Královéhradecký kraj	Pardubický kraj
Vedení školy	
<ul style="list-style-type: none">• Ředitel školy• Zástupkyně ředitele• Zástupce ředitele pro teorii• Zástupce ředitele pro praktické vyučování• Vedoucí ekonomického úseku	<ul style="list-style-type: none">• Ředitel školy• Zástupkyně ředitele• Zástupce ředitele pro teorii• Zástupce ředitele pro praktické vyučování• Vedoucí ekonomického úseku
Součásti školy	
Odborné učiliště, školní jídelna, samostatný internát speciálních škol v Hradci Králové	Odborné učiliště, internát, školní jídelna

Zdroj: (Odborné učiliště Chroustovice, Výroční zprávy, nedat.); (Střední škola profesní přípravy, Výroční a inspekční zprávy, 2020)

Tabulka č. 2: Počet pedagogických pracovníků na odborných učilištích

Pedagogičtí pracovníci	Střední škola profesní přípravy	Odborné učiliště Chroustovice
Ředitel	1	1
Zástupce ředitele	3	2
Učitelé všeobecně vzdělávacích předmětů a učitelé odborných předmětů	15	18
Učitelé odborného výcviku	25	30
Pedagogičtí pracovníci celkem	44	51

Zdroj: (Odborné učiliště Chroustovice, Výroční zprávy, nedat.); (Střední škola profesní přípravy, Výroční a inspekční zprávy, 2020)

Přehled nabízených učebních oborů na učilištích se liší. Mnoho oborů je na obou učilištích shodných. Střední škola profesní přípravy nabízí osm oborů tříletých a dva dvouleté. Odborné učiliště Chroustovice nabízí třináct oborů tříletých a jeden dvouletý.

Tabulka č. 3: Přehled učebních oborů

Střední škola profesní přípravy		Odborné učiliště Chroustovice	
<i>Obor</i>	<i>Délka studia</i>	<i>Obor</i>	<i>Délka studia</i>
23-51-E Zámečnické práce a údržba 1. 23-51-E/01 Strojírenské práce	3 r.	23-51-E Zámečnické práce a údržba 1. 23-51-E/01 Strojírenské práce	3 r.
29-51-E Potravinář, potravinářské práce 2. 29-51-E/01 Potravinářská výroba 3. 29-51-E/02 Potravinářské práce	3 r. 2 r.	29-51-E Potravinář, potravinářské práce 2. 29-51-E/01 Potravinářská výroba 3. 29-51-E/02 Potravinářské práce	3 r. 2 r.
36-64-E Tesař, tesařské práce 4. 36-64-E/01 Tesařské práce	3 r.	31-59-E Švadlena, šití oděvů, prádla a rukavic 4. 31-59-E/01 Šití oděvů	3 r.

36-67-E Zedník, kamnář, zednické práce, stavební práce 5. 36-67-E/01 Zednické práce	3 r.	33-56-E Truhlář, truhlářské práce 5. 33-56-E/01 Truhlářská a čalounická výroba	3 r.
65-51-E Kuchař-číšník, práce ve společném stravování 6. 65-51-E/01 Stravovací a ubytovací služby 7. 65-51-E/02 Práce ve stravování	3 r. 2 r.	33-57-E Zpracování dřeva, výroba kancelářských potřeb, výroba sportovních potřeb 6. 33-57-E/01 Dřevařská výroba	3 r.
66-51-E Prodavač, obchodník, obchodní provoz 8. 66-51-E/01 Prodavačské práce	3 r.	36-64-E Tesař, tesařské práce 7. 36-64-E/01 Tesařské práce	3 r.
69-54-E Práce v čistírnách a prádelnách 9. 69-54-E/01 Provozní služby	2 r.	36-67-E Zedník, kamnář, zednické práce, stavební práce 8. 36-67-E/01 Zednické práce	3 r.
75-41-E Sociální činnost 10. 75-41-E/01 Pečovatelské služby	3 r.	41-51-E Zemědělec, zemědělské práce 9. 41-51-E/01 Zemědělské práce	3 r.
		41-52-E Zahradník, zahradnické práce 10. 41-52-E/01 Zahradnické práce	3 r.
		41-55-E Opravář zemědělských strojů, opravářské práce 11. 41-55-E/01 Opravářské práce	3 r.
		65-51-E Kuchař-číšník, práce ve společném stravování 12. 65-51-E/01 Stravovací a ubytovací služby	3 r.
		66-51-E Prodavač, obchodník, obchodní provoz 13. 66-51-E/01 Prodavačské práce	3 r.
		75-41-E Sociální činnost 14. 75-41-E/01 Pečovatelské služby	3 r.

Zdroj: (Odborné učiliště Chroustovice, Výroční zprávy, nedat.); (Střední škola profesní přípravy, Výroční a inspekční zprávy, 2020)

Odborná učiliště se výrazně liší počtem žáků v některých oborech.

Tabulka č. 4: Počet žáků v jednotlivých oborech

Střední škola profesní přípravy		Odborné učiliště Chroustovice	
<i>Obor</i>	<i>Počet žáků</i>	<i>Obor</i>	<i>Počet žáků</i>
23-51-E/01 Strojírenské práce	41	23-51-E/01 Strojírenské práce	33
29-51-E/01 Potravinářská výroba	40	29-51-E/01 Potravinářská výroba	26
29-51-E/02 Potravinářské práce	25	29-51-E/02 Potravinářské práce	4
36-64-E/01 Tesařské práce	18	31-59-E/01 Šití oděvů	11
36-67-E/01 Zednické práce	34	33-56-E/01 Truhlářská a čalounická výroba	23
65-51-E/01 Stravovací a ubytovací služby	54	33-57-E/01 Dřevařská výroba	3
66-51-E/01 Prodavačské práce	36	36-64-E/01 Tesařské práce	5
69-54-E/01 Provozní služby	23	36-67-E/01 Zednické práce	6
75-41-E/01 Pečovatelské služby	18	41-51-E/01 Zemědělské práce	18
		41-52-E/01 Zahradnické práce	37
		41-55-E/01 Opravářské práce	15
		65-51-E/01 Stravovací a ubytovací služby	27
		66-51-E/01 Prodavačské práce	8
		75-41-E/01 Pečovatelské služby	23
Celkem žáků	289	Celkem žáků	239

Zdroj: (Odborné učiliště Chroustovice, Výroční zprávy, nedat.); (Střední škola profesní přípravy, Výroční a inspekční zprávy, 2020)

Následující tabulka je zaměřena na poměr teoretické a praktické výuky na školách. Hodnoty jsou vyjádřeny počtem hodin týdně. V rámci porovnávaných škol jsou zde vidět rozdíly. Střední škola profesní přípravy navyšuje počet hodin praxe každý rok, oproti tomu Odborné učiliště Chroustovice má poměr praxe a teorie prakticky srovnatelný po celou dobu studia.

Tabulka č. 5: Týdenní počet hodin teorie/praxe

Obor	Kód	Střední škola profesní přípravy			Odborné učiliště Chroustovice		
		1. ročník	2. ročník	3. ročník	1. ročník	2. ročník	3. ročník
Cukrář	29-51-E/01	15/15	15/17	12/22	10/22	11/22	11/22
Kuchař	65-51-E/01	15/15	15/17	12/22	12/20	12/21	12/21
Pečovatelka	75-41-E/01	15/15	15/17	12/22	12/20	14/19	12/21
Prodavač	66-51-E/01	15/15	15/17	12/22	11/21	12/21	10/23
Tesař	36-64-E/01	15/15	15/17	12/22	11/21	12/21	12/21
Průměr v %		50/50	47/53	35/65	35/65	37/63	34,5/65,5
Pekař	29-51-E/02	15/15	15/19	-	13/19	12/22	-
Průměr v %		50/50	44/56		40,6/59,4	35/65	

Zdroj: (Odborné učiliště Chroustovice, Výroční zprávy, nedat.); (Střední škola profesní přípravy, Výroční a inspekční zprávy, 2020)

Přijímací řízení na Odborném učilišti Chroustovice probíhá formou pohovoru. Podmínkou přijetí je podání řádně vyplněné přihlášky, doložení lékařského potvrzení o zdravotní způsobilosti a dokladu o klasifikaci za poslední tři ukončená pololetí. Kritériem přijímacího řízení je prokázání znalostí žáka vyjádřených na vysvědčení (Odborné učiliště Chroustovice, Přijímací řízení pro školní rok 2020/2021, nedat.).

Střední škola profesní přípravy přijímá nové žáky za podmínek splnění povinné školní docházky, doložení zdravotní způsobilosti, prokázání znalostí vyjádřených hodnocením na vysvědčení z předchozího vzdělání, hodnotí i míru schopnosti komunikace v českém jazyce a další skutečnosti, které osvědčují vhodné schopnosti, vědomosti a zájmy uchazeče (Střední škola profesní přípravy, Přijímací řízení, 2020).

Přehled počtu přijatých žáků v roce 2018/2019 je uveden v následující tabulce.

Tabulka č. 6: Údaje o přijímacím řízení

Střední škola profesní přípravy			Odborné učiliště Chroustovice		
<i>Celkový počet přihlášených v roce 2018/209</i>	<i>Celkový počet přijatých v roce 2018/2019</i>	<i>Nastoupilo do 1. Ročníku</i>	<i>Celkový počet přihlášených v roce 2018/2019</i>	<i>Celkový počet přijatých v roce 2018/2019</i>	<i>Nastoupilo do 1. ročníku</i>
148	148	95	155	155	113

Zdroj: (Odborné učiliště Chroustovice, Výroční zprávy, nedat.); (Střední škola profesní přípravy, Výroční a inspekční zprávy, 2020)

Další přehled vyjadřuje výsledky závěrečných zkoušek. V přehledu je uveden celkový počet studentů vykonávajících závěrečnou zkoušku, počet studentů, kteří prospěli s vyznamenáním, kteří prospěli a ti, kteří závěrečnou zkoušku vykonali neúspěšně.

Tabulka č. 7: Výsledky závěrečných zkoušek

	Střední škola profesní přípravy	Odborné učiliště Chroustovice
Zkoušku konalo celkem	73	53
Prospělo s vyznamenáním	17	5
Prospělo	53	45
neprospělo	3	3
% úspěšnosti	96 %	94 %

Zdroj: (Odborné učiliště Chroustovice, Výroční zprávy, nedat.); (Střední škola profesní přípravy, Výroční a inspekční zprávy, 2020)

Odborné učiliště Chroustovice přijímá do učebních oborů absolventy základních škol praktických a absolventy škol základních s výukovými problémy. Studium na

odborném učilišti je zakončeno závěrečnou zkouškou, po jejímž úspěšném absolvování získá žák výuční list.

Pro absolventy praktických základních škol nebo žáky ze škol speciálních jsou určeny dvouleté obory praktické školy. Tyto obory jsou zakončeny získáním vysvědčení o závěrečné zkoušce.

Odbornou praxi žáci učiliště vykonávají na pracovištích školy, skupinové praxe jsou pod vedením učitele odborného výcviku, v případě sociálních partnerů pod odborným vedením vybraného pracovníka dotyčné společnosti.

Odborné učiliště Chroustovice se také zapojilo do projektu „Řemesla pro firmy“.

Jedná se o projekt spolufinancovaný Evropskou unií, ze kterého si škola vybrala tři šablony. Druhou vybranou šablonou je „Koordínátor spolupráce školy a zaměstnavatele“. Určený pracovník školy komunikoval se zaměstnavateli ohledně zajišťování odborné praxe a budoucího uplatnění. Dále se uskutečnilo setkání a workshopy se zaměstnavateli, pedagogy a žáky zapojenými do odborného výcviku, kteří na těchto akcích představili příklady dobré praxe ostatním žákům.

Učiliště také jednou ročně organizuje s úřadem práce Chrudim setkání, na kterém pracovníci úřadu práce skupinově pracují se žáky 3. ročníků. Na setkání se seznamují se službami a fungováním úřadu práce, průběhem zápisu do evidence nezaměstnaných, postupem při žádání o invalidní důchod, dále nacvičují sepsání životopisu, přípravu na pohovor a zjišťují, jaké mají možnosti profesního uplatnění.

Střední škola profesní přípravy zajišťuje žákům vzdělávání ve dvouletých a tříletých učebních oborech, které jsou zakončeny závěrečnou zkouškou a vydáním vysvědčení o závěrečné zkoušce a výučního listu.

Odborný výcvik na Střední škole profesní přípravy se realizuje na odborných pracovištích školy a zároveň také u smluvních partnerů, kde jsou žáci vždy pod vedením učitele odborného výcviku.

Střední škola profesní přípravy se zapojila do projektu „Do praxe bez bariér“.

Tento projekt je realizován ve spolupráci s Královohradeckým krajem. Cílem tohoto projektu je plynulý přechod žáků do profesního života. Součástí tohoto projektu jsou exkurze do podniků a firem, stáže a absolventská praxe. Praxe se koná až po složení

závěrečných zkoušek a získání výučního listu. Probíhá ve firmě bez účasti pedagoga, pouze za dohledu mentora. Celý projekt je plně hrazen z projektů a žák si může zvolit variantu, která mu vyhovuje nejvíce a je pro něho splnitelná. Podmínkou není účast na všech nabízených aktivitách.

Žáci odborných učilišť během svého studia absolvují odbornou praxi na cvičných pracovištích. Každá škola volí ohledně počtu a rozmístění sociálních partnerů odlišnou strategii. V přehledu uvedeném v příloze č. 1 je patrný markantní rozdíl v počtu partnerů umožňujících žákům vykonávání praxe.

Obě školy si vedou přehled uplatnění svých absolventů na trhu práce. Dotazníkovou metodou zjišťují jejich profesní dráhu.

Tabulka č. 8: Pracovní uplatnění absolventů

	Střední škola profesní přípravy	Odborné učiliště Chroustovice
Studující	38,5 %	26,8 %
Pracující	51,3 %	61 %
Nezaměstnaní	10,2 %	12,2 %

Zdroj: (Výchovný poradce učiliště, vlastní úprava)

Tabulka č. 9: Uplatnění absolventů v oboru

	Střední škola profesní přípravy	Odborné učiliště Chroustovice
ANO	35 %	64 %
NE	65 %	36 %

Zdroj: (Výchovný poradce učiliště, vlastní úprava)

8 Analýza dostupnosti a forem pomoci v uplatnění na trhu práce v okrese Chrudim

V této části bylo provedeno šetření a byla vypracována analýza možností podpory a pomoci v uplatnění pro osoby se zdravotním postižením při začleňování na trh práce. Analýza uvádí zaměstnavatele osob se zdravotním postižením a organizace, které poskytují odborné poradenství a pomoc při hledání pracovního uplatnění.

Tabulka č. 10: Seznam zaměstnavatelů OZP v okrese Chrudim

Seznam zaměstnavatelů OZP v okrese Chrudim
Apelo s. r. o.
Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona, výroba plastových a pryžových výrobků.
BOS-PCO s. r. o.
Ostraha majetku osob, poskytování technických služeb k ochraně majetku.
BPSA r. o.
Ostraha majetku a osob, pronájem nemovitostí, bytů a nebytových prostor.
BYTY DAŠICE s. r. o.
Pronájem nemovitostí, bytů a nebytových prostor.
DIPRO, výrobní družstvo invalidů
Truhlářství, výroba dřevěných výrobků, výrobky z kartonáže.
EKOSAN Chrudim s. r. o.
Podnikání v oblasti nakládání s nebezpečnými odpady, zprostředkování obchodu a služeb.
ERA-PACK s. r. o.
Výroba plastových a pryžových výrobků, výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona.
EGROPED, družstvo invalidů
Specializovaný maloobchod, reklamní činnost a marketing, poskytování technických služeb, distribuční činnost.

EVONA PLUS s. r. o.
Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona, internetový obchod s punčochovým zbožím.
FORKABEL s. r. o.
Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona, výroba elektrických součástí, elektrických zařízení a výroba a opravy elektrických zařízení a výroba a opravy elektrických strojů.
FORREUS s. r. o.
Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona.
Bc. Petr Hynek
Zemědělská činnost.
JVS Service s. r. o.
Správa a údržba nemovitostí, specializovaný maloobchod a maloobchod se smíšeným zbožím.
KAMA spol. s. r. o.
Prodej drogistického zboží, prodej jedů, žiravin, pesticidů, obchodní činnost – koupě zboží za účelem dalšího prodeje a prodej, zprostředkovatelská činnost.
Květoslava Bartoňová
Výroba oděvů.
Monas Trade Company
Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona.
Oldřich Drnec
Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona, velkoobchod, maloobchod.
P Z P MERLIN s. r. o.
Výroba potravinářských výrobků, velkoobchod, realitní činnost, řeznictví, uzenářství, činnost účetních poradců, vedení účetnictví.
SLUNY s. r. o.
Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona, papírenská a keramická výroba.

Skutečská investiční s. r. o.
Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona.
Ing. Dana Šťastná
Výroba potravinářských a škrobářenských výrobků, výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona.
TEMPO O. O. P. P. spol. s. r. o.
Zprostředkovatelská činnost v oblasti prodeje, prodej pracovních pomůcek, koupě zboží za účelem jeho dalšího prodeje a prodej, poradenská a školící činnost.
Vopařil Michal
Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona, nákup zboží a prodej.

Zdroj: (Seznam z Úřad práce Chrudim, vlastní úprava)

Po absolvování studia se mohou někteří absolventi ocitnout v situaci, že hledají poradenství v oblasti jejich uplatnění. V regionu Chrudim se nachází několik společností, které poskytují osobám se zdravotním znevýhodněním v této oblasti pomoc.

Tabulka č. 11: Seznam organizací a společností poskytujících pomoc a podporu při hledání pracovního uplatnění

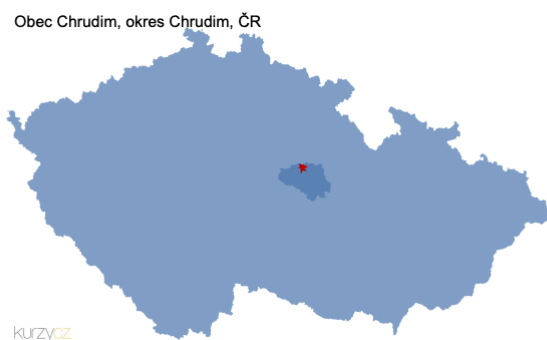
MOMO CHRUDIM, o. p. s.
Obecně prospěšná společnost zaměřená na sociální, umělecké a vzdělávací projekty.
Centrum J. J. Pestalozziho
Nestátní nezisková organizace, která poskytuje poradenské, vzdělávací a sociální služby ohroženým nebo znevýhodněným skupinám.
Péče o duševní zdraví, z. s. v.
Nestátní nezisková organizace, která se specializuje na pomoc duševně nemocným.
Rytmus Východní Čechy, o. p. s.
Nevládní nezisková organizace, která poskytuje širokou škálu služeb v oblasti aktivního začleňování do života pro osoby se zdravotním postižením.
Pracovní úřad Chrudim
Poradenství v oblasti výběru povolání a pracovního uplatnění.

Zdroj: (Seznam z Úřad práce Chrudim, vlastní úprava)

9 Charakteristika regionu

Okres Chrudim se nachází v Pardubickém kraji. Na severu sousedí s okresem Pardubice, na východě s okresy Svitavy a Ústí nad Orlicí, na jihu s okresy Žďár nad Sázavou, Havlíčkův Brod a na západě s okresem Kutná Hora. Rozloha okresu Chrudim je 992,6 km² a obývá ho 104 344 obyvatel (Wikipedia, Okres Chrudim, 2019).

Obrázek č. 1: Obec Chrudim, okres Chrudim, ČR

Zdroj: (Kurzycz, Chrudim, 2020)

9.1 Charakteristika dotazovaných

Předmětem výzkumu bylo porovnání dvou odborných učilišť, analýza přínosu praxe u sociálních partnerů školy a spolupráce ostatních organizací.

Za účelem výzkumné práce proběhlo šetření na odborných učilištích, Úřadu práce Chrudim, v neziskových organizacích a na cvičných pracovištích.

Výzkumné šetření bylo realizováno volnými rozhovory, analýzami odborné literatury, obsahovými analýzami a konzultacemi.

Rozhovory byly vedeny s pedagogickými pracovníky, pracovníky Úřadu práce Chrudim, pracovníky nestátních neziskových organizací a pracovníky pedagogicko-psychologické poradny.

9.2 Realizace rozhovorů

Cílem rozhovorů bylo doplnění podrobnějších informací o odborných učilištích. Informace se týkaly podmínek přijetí na odborné učiliště, nabídky oborů, počtu žáků v jednotlivých oborech, poměr teoretické a praktické výuky, výsledků závěrečných zkoušek, přehled sociálních partnerů a průběh praxe, aktivity spojené s budoucím uplatněním žáků a pracovní uplatnění žáků. Dále informace od pracovníků úřadu práce Chrudim a přehledu zaměstnavatelů poskytujících pracovní uplatnění osobám se zdravotním postižením a přehledu organizací, které poskytují pomoc při hledání pracovního uplatnění osobám se zdravotním postižením.

Ředitelé Odborného učiliště, Střední školy profesní přípravy a Úřadu práce Chrudim jsem kontaktovala v květnu 2019 s žádostí o krátké anonymní rozhovory. Rozhovor s jednotlivými pracovníky byl dohodnut v časovém rozmezí 30–45 minut. Před zahájením každého rozhoru jsem vždy pracovníka seznámila s účelem rozhovoru. Vždy jsem pracovníka ujistila o anonymitě rozhovoru a samotné rozhovory se uskutečnily v oddělené místnosti. Realizace rozhovorů byla v rozmezí 2 měsíců s ohledem na pracovní vytíženost.

Cílem rozhovoru bylo doplnění informací, které nejsou dostupné v jiných zdrojích. Strukturovaný rozhovor tvořily otevřené otázky.

9.3 Jednotlivé rozhovory

Žena, pedagogický pracovník Střední školy profesní přípravy

1. Jaké obory vaše škola nabízí? „Naše škola nabízí široké spektrum oborů, které naleznete na našich webových stránkách. Otevřené obory upravujeme dle zájmu žáků. Některé obory zanikly a byly nahrazeny jinými, o které byl projeven větší zájem.“

2. Jaké jsou podmínky přijetí na vaši školu? „Podmínky jsou jasně definovány a uvedeny na našich webových stránkách. Žák pro přijetí na naši školu musí splnit dané podmínky.“

3. Kolik máte žáků v jednotlivých oborech? „Máme v porovnání s jinými učilišti méně oborů, proto máme poměrně vysokou obsazenost tříd. Přehled zpracovaný naší školou vám poskytnu e-mailem.“

4. Jaká je úspěšnost závěrečných zkoušek? „Naše škola má velmi dobré výsledky, které přikládáme kvalitní přípravě našich žáků k závěrečným zkouškám a mnoha případech individuálnímu přístupu našich pedagogů. Konkrétní data Vám poskytnu e-mailem.“

5. Kde Vaši žáci absolvují praxi a jaké máte sociální partnery? „Naši žáci absolvují praxi na pracovištích naší školy a zároveň u sociálních partnerů. Přehled Vám poskytnu e-mailem. Praxe probíhá vždy pod vedením učitele odborného výcviku. Proto nemáme v porovnání s jinými učilišti velký počet partnerů.“

6. Jaké realizuje škola aktivity zaměřené na přípravu žáků pro vstup na trh práce? „Naše škola má téma uplatnění na trhu práce zařazeno v teoretické části výuky a zároveň jsme se účastnili projektu „Do praxe bez bariér“. K tomuto projektu Vám poskytnu informace v písemné formě.“

7. Jaké je pracovní uplatnění vašich žáků? „Naši žáci mají poměrně slušnou uplatnitelnost, ne všichni se však uplatní v oboru, který u nás studovali. Konkrétní data Vám zašlu.“

Muž, pedagogický pracovník Odborného učiliště

1. Jaké obory vaše škola nabízí? „Nabízíme jako odborné učiliště mnoho oborů, a to i dle poptávky pracovního trhu. Pravidelně s vedením školy konzultujeme naše studijní obory. Naším hlavním cílem je dobrá šance pro žáky v uplatnění na trhu práce.“

2. Jaké jsou podmínky přijetí na vaši školu? „Podmínky jsou popsány a k dohledání na našich webových stránkách a kromě doložení potřebných dokumentů žák absolvuje pohovor. Na školu přijímáme i žáky, kteří nemají snížený intelekt, ale pocházejí například z nepříznivých podmínek, nebo mají problémy výchovné.“

3. Kolik máte žáků v jednotlivých oborech? „Naše učiliště s ohledem na počet oborů má v mnoha oborech pouze pár studentů, což vidíte v přehledu. Řešíme to spojením tříd pro teoretickou část výuky, praxe je už jiná otázka.“

4. Jaká je úspěšnost závěrečných zkoušek? „Jsme velmi hrdí na výsledky našich žáků. Úspěšnost je dle mého názoru velmi dobrá, a to i s ohledem na to, že závěrečné zkoušky se neliší od oborů H. Musíme našim žákům věnovat více energie, ale odráží se to na výsledcích, na což jsme hrdí.“

5. Kde Vaši žáci absolvují praxi a jaké máte sociální partnery? „V tomto se snažíme žákům vycházet maximálně vstříc a máme nasmlouváno velké množství sociálních partnerů. Vzhledem k tomu, že jsme školou i internátem, tak se snažíme žákům umožnit výkon praxe co neblíže k jejich bydlišti. Je však důležité také zvážit, zda je to pro daného žáka vhodné. Ne všechna praxe je pod dohledem učitele odborného výcviku, ale na mnoha pracovištích je pod dohledem pověřeného pracovníka dané firmy. Nese to sebou i poměrně obsáhlou administrativu. V praxi se nám ovšem tento způsob osvědčil a má zkušenost je, že žák se stává více samostatným.“

6. Jaké realizuje škola aktivity zaměřené na přípravu žáků pro vstup na trh práce? „U nás je mnoho aktivit zaměřeno tímto směrem. Velmi úzce spolupracujeme s Úřadem práce Chrudim a s tím tu realizujeme několik akcí. Dále jsme se také zařadili do projektu: „Koordinátor spolupráce školy a zaměstnavatele“.

7. Jaké je pracovní uplatnění vašich žáků? „Naši absolventi se velmi často uplatní ve firmách, ve kterých absolvovali praxi, což považujeme za velkou výhodu. Naše škola s ohledem na umístění využívá právě tohoto umístění a má možnost větší spolupráce s menšími zaměstnavateli.“

Žena, pracovnice Úřadu práce Chrudim

1. Jak z vaší strany probíhá pomoc v pracovním uplatnění pro osoby se zdravotním postižením, především absolventy odborných učilišť s obory typu E? „My tyto absolventy v našem systému nerozeznáme. Pravdou je, že většina těchto absolventů se k nám ani nedostane, protože většina z nich si zažádá o invalidní důchod a pak se k nám ani nepatří. Pokud k nám ale absolvent odborného učiliště přeci jen zavítá, tak se standardně zaregistruje do evidence nezaměstnaných a jemu přidělená pracovnice mu hledá práci v rámci jeho možností. V první řadě je s ním ale také konzultována případná žádost o invalidní důchod.“

2. Jaké aktivity realizujete v oblasti pomoci v uplatnění osob se zdravotním postižením, především absolventům odborných učilišť s obory typu E?

„Realizujeme s Odborným učilištěm v Chroustovicích akce, na kterých seznámíme žáky třetích ročníků s tím, jak funguje úřad práce, jak napsat životopis, jak se připravit na pohovor, kde hledat práci atd. Tyto aktivity jsou realizovány formou přednášky, ale také hraním scének. Dále také na našem pracovišti každý rok organizujeme „Burzu práce“, které se účastní firmy poskytující především zaměstnání osobám se zdravotním postižením.“

3. O jaké firmy se konkrétně jedná, které poskytují práci osobám se zdravotním postižením?

„Firm, které zaměstnávají osoby se zdravotním postižením máme na okrese Chrudim poměrně slušný počet. Také musím říci, že je s nimi velmi dobrá spolupráce a je velmi aktivní“.

4. Spolupracujete také s organizacemi a společnostmi, které poskytují pomoc osobám se zdravotním postižením a podporu při hledání pracovního uplatnění?

„Ano, víme o sobě, ale spolupráce nikterak aktivní není. Klientům je ovšem doporučujeme, pokud je to vhodné.“

9.4 Zhodnocení výsledků šetření

Z provedeného šetření vyplývá, že současné možnosti a profesní příprava na odborných učilištích má velmi dobré výsledky. Spektrum nabízených oborů je dostatečně pestré a splňuje požadavky pracovního trhu. Výsledkem je velmi dobrá uplatnitelnost absolventů. Školy se také velkým dílem podílejí na informovanosti studentů ohledně jejich uplatnitelnosti, nutných kroků k nalezení práce a poskytování pomoci a informací.

Z šetření také vyplývá, že v okrese Chrudim je dostatečné množství firem, které poskytují možnost pracovního uplatnění osobám se zdravotním postižením. Uchazeči o zaměstnání mají také možnost obrátit se na společnosti, které jim poskytnou potřebné rady a pomoc při hledání uplatnění.

9.5 Vlastní doporučení

Žáci s lehkým mentálním postižením mají být vzděláváni s ohledem na jejich schopnosti, možnosti, druh a hloubku postižení. Velmi přínosný je ohled na jejich schopnosti a rozvoj v oblasti praktických dovedností. Poměr teoretické a praktické výuky by se měl přiklánět spíše k výuce praktické, což je pro následné pracovní uplatnění absolventů efektivnější. Z šetření je zároveň patrné, že výkon práce pod vedením pracovníka firmy, který poskytuje možnost odborné praxe, je velmi přínosný v ohledu na samostatnost žáka při výkonu pracovní činnosti. Doporučením je, aby žáci měli možnost vykonávat praxi na pracovištích, kde jsou zařazeni mezi ostatní zaměstnance pouze pod dohledem pověřené osoby dané firmy. S ohledem na uplatnění absolventů odborných učilišť s obory typu E je praxe u sociálních partnerů velmi efektivní i s ohledem na následnou nabídku pracovního uplatnění.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce se zabývala vzděláváním a profesní přípravou žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. V teoretické části byl vysvětlen pojem žák se speciálními vzdělávacími potřebami, poté bylo vysvětleno, jaká podpůrná opatření jsou pro žáky se speciálními potřebami možná, vysvětleny byly i pojmy integrace a inkluze. Dále se teoretická část zabývala vysvětlením pojmu mentální postižení, obecnou charakteristikou osob s mentálním postižením, klasifikací mentální retardace a žáky s mentálním postižením. Popsány byly také příčiny mentální retardace. V teoretické části této bakalářské práce byl prostor věnován také současnému systému vzdělávání žáků s mentální retardací, jeho legislativnímu rámci, možnostem a formám pracovního uplatnění osob se zdravotním postižením a zákonu o zaměstnanosti.

V praktické části jsou popsána dvě odborná učiliště, jejich personální obsazení, učební obory, délka jejich studia, podmínky přijetí ke studiu, studijní výsledky absolventů a následně jejich uplatnění na trhu práce. Dále jsou popsány průběhy odborné praxe a přehled sociálních partnerů poskytujících odbornou praxi.

Závěrečná část bakalářské práce je věnována společnostem, které umožňují profesní uplatnění osobám se zdravotním postižením a společnostem, které pomáhají absolventům s mentálním postižením najít uplatnění na trhu práce.

Z celého šetření je patrné, že je velmi důležité přistupovat k celé problematice vzdělávání a profesní přípravy zodpovědně a s individuálním přístupem. Velmi přínosné je věnovat žákům pozornost především v praktické části výuky, která se poté odráží v uplatnitelnosti na trhu práce. Patrné jsou také rozdíly v uplatnitelnosti v oboru dle umístění škol.

Poznatky získané z šetření popisují současný stav vzdělávání a profesní přípravy žáků s mentálním postižením a jejich přechod na trh práce. Je to velmi dlouhá a zodpovědná cesta, při které je velmi důležité zvážit možnosti, zaměření a zájmy žáků. Velmi důležitá je jejich motivace a zájem o studium, který je vzhledem k pestrosti oborů zajištěn. Individuální přístup a profesionalita pedagogů zaručuje zodpovědnost a odborný přístup k žákům.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam knižních zdrojů

- BARTOŇOVÁ, Miroslava, Barbora BAZALOVÁ a Jarmila PIPEKOVÁ. *Psychopedie: texty k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-144-7.
- ČERNÁ, Marie. *Česká psychopedie: speciální pedagogika osob s mentálním postižením*. Vydání druhé. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. ISBN 978-80-246-3071-7.
- FRIEDMANN, Z. *Specifika profesní orientace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich pracovní uplatnění*. Vyd. 1. Brno: Paido, 2012. ISBN 978-80-7315-236-9.
- JESENSKÝ, Ján. *Integrace - znamení doby: sborník z odborné konference na počest 50. výročí Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy a 50. výročí vysokoškolské přípravy speciálních pedagogů*. Praha: Karolinum, 1998. Folia paedagogica specialis. ISBN 8071846910.
- KREJČÍŘOVÁ, Olga. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Praha: Eteria, 2002. ISBN 80-238-8729-7.
- KREJČÍŘOVÁ, Olga. *Problematika zaměstnávání občanů se zdravotním postižením: studijní texty*. Praha: Rytmus, 2005. ISBN 80-903598-1-7.
- KVAPILÍK, Josef a Marie ČERNÁ. *Zdravý způsob života mentálně postižených*. Praha: Avicenum, 1990. Život a zdraví (Avicenum). ISBN 80-201-0019-9.
- MAREŠ, Jiří. *Sociální opora u dětí a dospívajících*. Hradec Králové: Nucleus, 2001. ISBN 80-86225-19-4.
- OPATŘILOVÁ, Dagmar a Lucie PROCHÁZKOVÁ. *Předprofesní a profesní příprava jedinců se zdravotním postižením*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5536-0.

- PIPEKOVÁ, Jarmila, ed. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2006a. ISBN 80-7315-120-0.
- PIPEKOVÁ, Jarmila. *Osoby s mentálním postižením ve světle současných edukativních trendů*. Brno: MSD, 2006b. ISBN 80-86633-40-3.
- SLOWÍK, Josef. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247.
- ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-060-7.
- ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 184 s. ISBN 80-7178-506-7.
- ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2003. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-7178-821-x.
- ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva. *Příprava mládeže s těžším mentálním postižením k uplatnění na trhu práce: (praktická profesní příprava) : [metodická příručka]*. Praha: Tech-market, 1996. ISBN 80-902134-4-8.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese / Marie Vágnerová*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-678-0.
- VALENTA, Milan a Oldřich MÜLLER. *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. Praha: Parta, 2003. ISBN 80-7320-039-2.
- VALENTA, Milan, Jan MICHALÍK a Martin LEČBYCH. *Mentální postižení: v pedagogickém, psychologickém a sociálně-právním kontextu*. Praha: Grada, 2012. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3829-1.
- VALENTA, Milan. *Psychopedie: [teoretické základy a metodika]*. 4., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Parta, 2009. ISBN 978-80-7320-137-1.

VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3357-9.

VAŠEK, Štefan. a kol. *Špeciálna pedagogika - terminologický a výkladový slovník*. SPN, Bratislava 1994, 1. vyd., 245 strán, 50 Sk. ISSN: 0862-1632.

VÍTKOVÁ, M. *Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami I*. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-163-8.

ZVOLSKÝ, Petr. *Speciální psychiatrie*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-203-6.

Seznam internetových zdrojů

DĚTI, ŽÁCI A STUDENTI SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI. *Nuv.cz: Národní ústav pro vzdělávání* [online]. 2020 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/specialni-vzdelavani>

Chrudim - mapy. *Kurzycz* [online]. 2020 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.kurzy.cz/obec/chrudim/mapy/>

JAKÉHO ŽÁKA LZE POVAŽOVAT ZA ŽÁKA SE SVP? *Nuv.cz: Národní ústav pro vzdělávání* [online]. 2020 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/jakeho-zaka-lze-povazovat-za-zaka-se-specialnimi>

MICHALÍK, JAN, LENKA FELCMANOVÁ a PAVLÍNA BASLEROVÁ. CHARAKTERISTIKA SPECIÁLNÍCH VZDĚLÁVACÍCH POTŘEB. *Katalog podpůrných opatření* [online]. 2020 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <http://katalogpo.upol.cz/obecna-cast/2-podpurna-opatreni-ve-vzdelavani/2-1-charakteristika-specialnich-vzdelavacich-potreb/>

Mpsv.cz: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR [online]. [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/>

OBECNÉ INFORMACE. *Nuv.cz: Národní ústav pro vzdělávání* [online]. 2020 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/obecne-informace-1>

Okres Chrudim. *Wikipedia: Otevřená encyklopedie* [online]. 2019 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Okres_Chrudim

PODPŮRNÁ OPATŘENÍ. *Msmť.cz: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR* [online]. 2020 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <http://www.msmť.cz/vzdelavani/podpurna-opatreni>

PODPŮRNÁ OPATŘENÍ. *Nuv.cz: Národní ústav pro vzdělávání* [online]. 2020 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/podpurna-opatreni>

Přijímací řízení pro školní rok 2020/2021. *Odborné učiliště Chroustovice* [online]. [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://chroustovice.cz/informace/pro-zajemce/prijimaci-izeni/>

Přijímací řízení: Vyhlášení 1. kola přijímacího řízení. *Střední škola profesní přípravy* [online]. 2020 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <http://www.sspphk.cz/prijimaci-izeni>

RVP ZŠS: Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání základní škola speciální. *Nuv.cz* [online]. 2018 [cit. 2020-03-11]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/file/134_1_1/

STRATEGIE VZDĚLÁVACÍ POLITIKY 2020. *Msmť.cz: Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy ČR* [online]. 2020 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <http://www.msmť.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-vzdelavaci-politiky-2020-1>

Výroční a inspekční zprávy. *Střední škola profesní přípravy* [online]. 2020 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <http://www.sspphk.cz/vyrocni-inspekni-zpravy>

Výroční zprávy. *Odborné učiliště Chroustovice* [online]. [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://chroustovice.cz/dokumenty/vyrocni-zpravy/>

Vzdělávání žáku se speciálně vzdělávacími potřebami: Informace o vzdělávání žáků se speciálně vzdělávacími potřebami. *Za Alejí: Základní škola Uherské Hradiště* [online]. 2020 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.zsaaaleji.cz/vzdelavani-zaku-se-specialne-vzdelavacimi-potrebami>

Zákon č. 435/2004 Sb., zákon o zaměstnanosti: Zákon č. 561/2004 Sb.,
o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání
(školský zákon). *Příručka: pro personální agendu a odměňování
zaměstnanců* [online]. 2004 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z:
https://ppropo.mpsv.cz/zakon_435_2004

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Obec Chrudim, okres Chrudim, ČR	49
---	----

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Vybraná odborná učiliště	38
Tabulka č. 2: Počet pedagogických pracovníků na odborných učilištích.....	39
Tabulka č. 3: Přehled učebních oborů	39
Tabulka č. 4: Počet žáků v jednotlivých oborech	41
Tabulka č. 5: Týdenní počet hodin teorie/praxe	42
Tabulka č. 6: Údaje o přijímacím řízení	43
Tabulka č. 7: Výsledky závěrečných zkoušek	43
Tabulka č. 8: Pracovní uplatnění absolventů	45
Tabulka č. 9: Uplatnění absolventů v oboru	45
Tabulka č. 10: Seznam zaměstnavatelů OZP v okrese Chrudim	46
Tabulka č. 11: Seznam organizací a společností poskytujících pomoc a podporu při hledání pracovního uplatnění.....	48

Seznam příloh

Příloha č. 1: Přehled sociálních partnerů pro odborný výcvik.....	63
---	----

Příloha č. 1: Přehled sociálních partnerů pro odborný výcvik

Střední škola profesní přípravy	Odborné učiliště Chroustovice
<ul style="list-style-type: none"> • ŠJ a ZŠ, Bezručova, HK • ŠJ a ZŠ, M. Horákové, HK • ŠJ a ZŠ, Hradební, HK • SPŠ, SOŠ a SOU Hradební, HK • HM Tesco, HK • AHOLD, Hyper Albert, HK • Prointepo SŠ, ZŠ a MŠ, s. r. o., HK • Domov u Biřičky, HK • MSV výtahy, HK, Slatina • KOCISH, Nechanice • Bohumil Poláček, Stračov • Zednické práce, Nepolisy • M2 Stavební práce, HK • Rekostav, Chlumec nad Cidlinou • Kamen – building, s. r. o., Proseč • Kest, s. r. o., HK 	<ul style="list-style-type: none"> • Nemocnice Pardubického kraje • Chrudimská nemocnice – LDN Vysokomýtská nemocnice • Hamzova odborná léčebna pro děti a dospělé, Luže • Sanatorium TOPAS, s. r. o., provozovna Holice • Sociální služby Česká Třebová • Sociální služby města Pardubic, Domov pro seniory Dubina, Pardubice • Sociální služby města Pardubic, Domov pro seniory U Kostelíčka, Pardubice • Domov důchodců Ústí nad Orlicí • Domov u fontány, Přelouč • Domov pod Kuňkou, příspěvková organizace Pardubického kraje • Domov seniorů Drachtinka, Hlinsko • Domov pro seniory Heřmanův Městec • Domov na hradě Rychmburk • Městské sociální a zdravotní služby, Domov pro seniory, Kolín • Sociální služby města Havlíčkova Brodu, Domov důchodců Havlíčkův Brod • Domov na rozcestí Svitavy • Zařízení sociální péče Chocẽň • Sociální služby Česká Třebová • Oblastní Charita Pardubice • Nemocnice následné péče, Moravská Třebová • Pečovatelská služba OU Chroustovice • Chrudimská nemocnice – LDN, LEDAX • Vysoké Mýto, o. p. s. • TESCO Chrudim • PENNY MARKET, s. r. o. • AIMEX, s. r. o., Pardubice

	<ul style="list-style-type: none"> • KOLONIAL HOLUB, s. r. o., Heřmanův Městec • ANOLIS CZ, s. r. o., Lanškroun • LAMIDO, a. s., Sebranice u Litomyšle • Strašák Jaroslav, Litomyšl • Krejčovství, Mládková Irena, Tuněchody • Zemědělské družstvo Rosice u Chrasti • Hamplová Jaroslava, Trutnov • Školní jídelna OU Chroustovice • TORO Vysoké Mýto, a. s. • Hejhalova cukrárna, Vysoké Mýto • AGRO Jenišovice, a. s. • STANICE OCHRANY PŘÍRODY PASÍČKA • PROFI PRESS, s. r. o., Praha • Ing. Martin Pilař, Zámorsk • LIPRA PORK, a. s., Rovensko pod Troskami • Apolenka, z. s., Spojil • Rolnické družstvo Krouna • Zemědělská, a. s. Vysočina, Dřevíkov • Květiny Lída, , Lázně Bohdaneč • STATEK DOUBRAVKA, s.r.o., Chotěboř • Speciální základní škola Vysoké Mýto • Speciální základní škola Skuteč • Hrubešovi, Vinary • Elektrotechnická škola, Pardubice • Městský úřad Luže – venkovní květinová výzdoba • LEDAX Vysoké Mýto • S&Ř KOVO CHROUSTOVICE • MORAS, a. s., MORAVANY • Svářečská škola Chrudim • ZEMĚDĚLSKÉ DRUŽSTVO ROSICE • TOM Service, s. r. o., Holic • EUROBIT ASISTENT, s. r. o., Nasavrky
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • JOMA AUTOCENTRUM, Lebduška Josef, Třemošnice • VCES, a. s., Praha • ELESTAV, s. r. o., Vysoké Mýto • SERVIS – VZV – Dlouhý, s. r. o. • STROJON – výtahy, s. r. o., Lázně Bohdaneč • AUTODOPRAVA J. Pospíšil, Hlinsko • Milan SVOBODA, Holetín • Tomáš Mlynář, opravy auto-moto a pracovních strojů, Borová • Farma Dřeveš, s. r. o., Dřeveš, Skuteč • Zemědělsko-obchodní družstvo, Žichlínek • Zemědělská společnost Ostřetín, Holice • Ing. Martin Pilař, Zámorsk • Synthesia, a. s., Pardubice • KoHal, s. r. o., Svitavy • Agrární komora Chrudim • Zemědělské družstvo Všešary • AUTO doprava, opravna, Libor Matějka, Pardubice • Náhradní díly, Autoservis, Pneuservis, Slatiňany • Pneuservis Luppi, Chrudim • MAKULA MIROSLAV, stavební firma • ZEMĚDĚLSKÉ DRUŽSTVO ROSICE • ELESTAV, s. r. o., Vysoké Mýto • S&Ř KOVO CHROUSTOVICE • TRUHLÁŘSTVÍ – Kaška Jaromír, Jamné nad Orlicí • STAVEBNÍ SDRUŽENÍ BOŠTÍK, s. r. o., Litomyšl • HP okna, s.r.o., Luže • LESS & TIMBER, Čáslav • JELSTA, s. r. o., Holice • Město Chrast – Těžba dřeva
--	---

Zdroj: (Odborné učiliště Chroustovice, Výroční zprávy, nedat.); (Střední škola profesní přípravy, Výroční a inspekční zprávy, 2020)